

Данило
ЯНЕВСЬКИЙ

Проект
«УКРАЇНА»,

або
Спроба
Павла
Скоропадського

Харків
«ФОЛІО»
2010

Частина I

Вступна заувага

У попередній розвідці «Проект „Україна”, або Таємниця Михайла Грушевського» автор, проаналізувавши дані, запроваджені до наукового обігу вітчизняними суспільствознавцями впродовж 1991—2008 рр., сформулював принципово відмінну від існуючої, ревізійністську щодо неї концепцію історії нашого народу від 3 березня 1917-го до 29 квітня 1918 р. Ми спробували дати прості відповіді на прості запитання, як-от:

- якою була так звана «Україна» перед першою російською та австрійською окупацією?
- скільки «українських народів» існувало в 1917 р.?
- якою зробили «Україну» під час російської окупації?
- якою зробили «Україну» під час австрійської окупації?
- з яким доробком — політичним та інтелектуальним — зустріли лютий 1917 р. наші національні політики?

Спробували були розібратися з причинами, які прирекли Російську імперію, з тим, що, власне, приховує термін «Українська революція», та з головними міфами, які нав'язуються суспільству деякими представниками офіційної історичної науки. Спробували були розібратися і з тим, що ці дослідники ховають — як від себе, так і від людей.

Чільне місце в розвідці приділили діяльності російських та українських «вільних мулярів», зокрема двох антагоністів — Михайла Грушевського та Олександра Керенського. Не обминули увагою діяльність агента іноземного впливу і державного зрадника Володимира Винниченка та його боротьбу проти Грушевського. Показали і вплив обох цих конфліктів (але не тільки їх) на трансформаційні процеси в Російській державі в 1917 р.

Детально проаналізували доктринальні погляди провідних діячів УЦР та особисто Грушевського в царині державного переустрою Росії, обставини народження Української Центральної Ради, джерела її фінансування, боротьбу її керівництва з Тимчасовим урядом, дії сепаратних Установчих зборів та громадянську війну на території південно-західних губерній Російської держави.

Встановили, що ніякої України до серпня 1917 р. не існувало, і сам цей термін в політико-правовому, адміністративному сенсі можна вживати виключно від серпня 1917 р. Змушені були констатувати і те, що так званий III Універсал був не чим іншим, як оголошенням громадянської війни, а IV — став останнім кроком до могили УЦР.

Описано в розвідці і технологію захоплення проводом української націонал-соціалістичної Центральної Ради влади у Південно-Західному краї Росії, здійснення найтяжчого злочину — державної зради, яка виявилася у факті підписання сепаратної мирної угоди з країнами Почв'рного союзу в Бресті та подальшій окупації частини Російської держави військами Австро-Угорської та Німецької імперій.

Насамкінець ми були змушені констатувати: плід 9-місячної діяльності Конституційної комісії Центральної Ради — Конституція Української Народної Республіки, або «Статут про державний устрій, права і вільності УНР» — став вершиною інтелектуального убожества українського націонал-соціалізму.

Узагальнення здобутків сучасних українських істориків дозволило постулювати такі аксіоматичні положення:

1. Сучасна держава Україна являє собою конгломерат нетотожних за обставинами походження та розвитку земель, об'єднаних в одній державі терористичними та/або адміністративними методами.

2. Держава Україна в її сучасному стані приречена.

3. Яких-небудь суттєвих історичних, ментальних, правових, культурних, ідеологічних, економічних, психологічних або будь-яких інших причин, які уможливили б її продуктивний розвиток на власній основі, не існує.

4. Сучасна держава Україна, подібно до сучасної Бельгії, виразно складається з двох основних історико-культурних територій та спільнот.

5. Територія власне «України-Руси» має за кордони лінію: Хутір-Михайлівський — сучасний північно-східний кордон сучасної держави Україна по правий берег р. Ворскла — по правому березі р. Ворскла до її впадіння в р. Дніпро біля м. Кременчук — Кременчук — Олександрія — Знам'янка — правий берег р. Велика Вісь — Умань — Бершадь — Піщанка — лівий берег р. Дністер — м. Новоселиця — сучасний україно-румунський — україно-словацький — україно-угорський — україно-польський — україно-білоруський кордон — Хутір-Михайлівський.

6. Територія сучасної держави Україна, що розташована на схід від лінії Ворскла — Дніпро, є відмінною від першої за походженням, політичним, економічним, історичним утворенням.

7. Спільнота, яка проживає на території умовної «України-Руси», та спільнота, яка проживає на решті території сучасної України, — це дві відмінні спільноти за обставинами походження, історичного розвитку, за мовою, конфесіональними уподобаннями, культурними орієнтаціями тощо, які мають латентний конфліктний характер.

8. Сумістити орієнтації та уподобання обох спільнот у межах однієї політичної системи неможливо.

9. Продуктивний компроміс між цими спільнотами якщо і можливий, то виключно за зразком Фландрії та Валлонії.

10. Будь-яка централістична модель побудови політичної системи України прирікає державу, країну, державні інститути, соціум, громадян на перманентні конфлікти, стагнацію та занепад.

11. Єдиною продуктивною формою державного устрою «України-Руси» може бути правове федеративне об'єднання самоуправних громад з делегацією деякої частини повноважень конституційно суворо обмеженій кількості центральних органів влади.

12. В основу конституційного устрою «України-Руси» мають бути покладені принципи, задекларовані Михайлом Драгомановим та професором Київського університету Св. Володимира, дійсним статським радником, заступником міністра закордонних справ Української Держави в 1918 р. та Української Народної Республіки в 1919—1920 рр. Оттоном Ейхельманом.

Українська Держава/Гетьманат: сучасний стан розуміння проблеми

На перший погляд особливості становлення та функціонування Української Держави (УД) на чолі з Павлом Скоропадським є темою, вивченою вітчизняними суспільствознавцями найбільш ґрунтовно, всебічно та об'єктивно. І це — попри тривалі і вперті зусилля публіцистів та істориків націонал-соціалістичної і комуністичної орієнтації сфальсифікувати добре і давно відомі факти та обставини. При цьому жоден з національних істориків — поза його політичними уподобаннями — не міг утриматися від спокуси сформулювати свій варіант відповіді на питання: якою бачив цю українську державу її

засновник — Павло Скоропадський? Якими були політична форма та зміст цієї держави? Відповідей було сформульовано безліч, усім їм, на переконання автора спеціального компетентного дослідження, «бракує об'єктивності у висвітленні основних подій та процесів часів Української Держави. Вони несуть відбиток особистих симпатій чи антипатій авторів до гетьманського режиму»¹. Поза тим, основні варіанти відповідей були такими.

Перший. «Основа державного суверенітету у П. Скоропадського — територія, тому його розуміння суверенітету можна визначити як територіальний суверенітет... Ідея державного суверенітету у П. Скоропадського логічно поєднана з ідеєю соборності України».

Другий. «П. Скоропадський був одним з перших діячів України, які втілювали в життя ідею про український народ як поняття політичне, а не тільки етнографічне, національне».

Третій. «За П. Скоропадським, держава може стати об'єднуючим началом для численних націй і народностей, які проживали в Україні».

Четвертий. «Українська Держава повністю реалізувала суверенні права: створювала власні органи влади, здійснювала законотворчу діяльність і судочинство, підтримувала порядок на своїй території та проводила зовнішні зносини».

П'ятий. «Визначальний вплив органів, які представляють волю народу, та право, що завжди мало пріоритет перед волею, навіть перед волею суверена, не дали змоги розвинутися абсолютизмові державної влади до потворних форм».

Шостий. «Ідейно Українська Держава 1918 р. відповідала за формою авторитарній державі з посиленими охоронними функціями і невтручанням у приватно-правові відносини. Авторитаризм П. Скоропадського досить адекватно відповідає

---

¹ Грибоєдов С. В. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського: історичне дослідження.: Дис. ... канд. іст. наук: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2001. — 19 с. — С. 16.

сучасному розумінню авторитаризму, який вважають таким, що істотно обмежує права людини, але не знищує їх».

Сьомий. «Не підлягає сумніву, що П. Скоропадський бачив Україну суверенною державою, яка б володіла єдністю та неподільністю влади, самостійністю, верховенством та незалежністю, повнотою суверенних прав».

Восьмий. «Характер правового поля, задекларовані наміри гетьманського уряду та практики їх реалізації свідчили про те, що кінцевою метою державного будівництва було формування громадянсько-правового суспільства, в якому пріоритетними були б закон і захищене право власності... Реалізуючи ідею суверенітету гетьмана (інституційного суверенітету), П. Скоропадський обумовив обмеження влади правом» (підкреслено нами. — Д. Я.).

Дев'ятий. «У той же час П. Скоропадський вважав пріоритетними інтереси держави, а не права і свободи громадян, що не завадило детально виписати і задекларувати основні права громадян у конституційних за своїм характером законах про тимчасовий державний устрій України».

Десятий. Гетьман вважав за необхідне «правове регулювання законотворчості», намагався визначити правовий статус особи, був свідомим того, що за своїм значенням та роллю закон не може слугувати засобом боротьби поміж різними політичними силами¹.

Наразі в науковому середовищі все ще існує свій Берлінський мур. Будувати його почали в 20-х роках минулого століття. Представники першої групи «будівельників» цього муру Гетьманат різко критикують. Представники другої — якщо не апологізують, то принаймні відгукуються надзвичайно схвально. Перші дорікають гетьманові за те, що він, мовляв, обслуговував інтереси «російсько-польсько-жидівської бур-

---

¹ Хитра А. Я. Державно-правові погляди Павла Скоропадського: Дис. ... канд. юрид. наук: Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2003. — С. 9, 10, 12—13.

жуазії»¹. Інші пункти їх звинувачень звучать так: Українська Держава — це «типова одноособова самозвана диктатура, яка виникла шляхом державного перевороту», який «з погляду конституційного права був уповні безправний. Гетьман... ніколи не старався хоча б «ex post» і хоча б позірно легалізувати свій переворот додатковою згодою українського народу, суверенність якого щодо встановлення тривалого державно-конституційного ладу України він формально визнав у своїх основних державних актах»². Інший противник Гетьманату стверджував: «...під владою Скоропадського український нарід пережив суспільну реакцію і національне поневолення, прикрите назвою «Українська Держава»³. Нарешті, учасники антигетьманського табору безапеляційно й неаргументовано стверджують: від 30 квітня до 13 листопада «існував тільки новий державний режим у межах наявного устрою УНР», який змінив сутність лише впродовж останнього місяця свого існування, тобто від 14 листопада до 14 грудня 1918 р.⁴

Прихильники другої точки зору наполягають на тому, що режим Гетьманату висловлював інтереси «його найголовніших та найконструктивніших верств» — заможного селянства, поміщицтва, промислової, фінансової та інтелектуальної еліт. Режим Скоропадського розглядається цими дослідниками «як апогей опозиційного Центральній Раді широкого селянського руху за встановлення „ладу“ і „твердої руки“». Вони також цілком слушно констатують: «...ідея встановлення „твердої влади“ знайшла значну підтримку у суспільстві, квітневий переворот був суто українською ініціативою, але німецьке командування уважно спостерігало за процесом зміни влади і

¹ Гнатюк С. Л. Внутрішня політика Гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): українська історіографія проблеми: Дис. ... канд. іст. наук: Київський національний лінгвістичний ун-т. — К., 2002. — 20 с. — С. 1, 9—10.

² Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. — Т. 1. — С. 14—15.

³ Феденко П. Влада Павла Скоропадського (п'ятдесяті роковини перевороту в Україні). — Лондон; Мюнхен, 1968. — С. 24.

⁴ Костів К. Конституційні акти... — С. 121.

контролювало його». Активний діяч режиму, масон Дмитро Дорошенко, наголошував на тому, що навіть імена двох його «братів» — гетьмана Скоропадського й Василенка — «вже самі собою свідчать, що ідеться не про «кінець української державності», а щонайбільше — про зміну її форми»¹. Сам гетьман, у свою чергу, нібито виходив з того, «що українська самостійна і незалежна держава зможе на довший час устоятися з причини браку творчих сил і малої національної свідомості широких народних мас, — знайомимось ще з однією думкою, — і тому не хотів зв'язуватися з українським визвольним рухом». Крім того, Скоропадський, якщо вірити цьому, «...вважав весь час свого гетьманування, що український нарід — це темна маса, негідна ніяких політичних прав», отож з історичної точки зору його «поява на політичній арені для України була запізнена»². Якщо сказати відверто, то він не дуже в цьому помилявся — вся історія нашого народу у ХХ столітті це підтверджує.

Попри те, що обидві групи історію Української Держави описали якщо не щохвилино, то погодинно, цілісного, несуперечливого, ясного уявлення про феномен цього державного утворення виробити так і не пощастило. Це були змушені констатувати учасники Всеукраїнської наукової конференції «Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контроверсії», приуроченої до 90-х роковин від дня гетьманського перевороту³. Піонер сучасної непідцензурної історії Української Держави В. Устименко прямо вказував: «Українська гетьманська держава 1918 року — історичне явище, яке й досі є предметом жвавих наукових дискусій. Серед форм новітньої української державності 1917—1920 років вона складніше за все піддається інтерпретації та однозначній оцінці. ... Фено-

¹ Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле. — С. 245.

² Шкільник М. Україна в боротьбі за державність... — С. 184, 185, 333.

³ Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контроверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19—20 травня 2008 р. — К.: вид-во ім. Олени Теліги, 2008. — 320 с. (Далі — Гетьманат Павла Скоропадського...).

мен Української Держави надав процесам національного державотворення початку ХХ століття нового змісту, позбавивши їх революційно-соціалістичної одномірності і збагативши досвідом державного будівництва, опертого на традиційні цінності, культурно-історичну спадкоємність, примат еволюційності, поміркованості та правопорядку. Цей період справив суттєвий вплив на подальший розвиток суспільної думки і політичної культури українців... Найголовніше, мабуть, — підкреслює науковець, — усі громадяни України, незалежно від національності, визнавалися рівноправними перед законами Української Держави»¹. Цей висновок цілком узгоджується з висновком компетентного Ф. Турченка: «...незважаючи на те, що джерельна база досліджень розширюється, суттєвого нарощування знань не відбувається. Нові факти вкладаються у старі схеми, кожна з яких однаковою мірою заслуговує бути прийнятою чи відкинutoю дослідницьким загалом. Це означає, що у дослідженні проблеми Української Держави 1918 року позначилася певна криза»².

Обумовлена ця криза не в останню чергу тим, що «сучасна, або новітня, історіографія образу Гетьманату виросла головним чином із ... трьох течій — унерівської, прогетьманської та більшовицької», причому «...у сучасній українській історичній літературі образ гетьманату П. Скоропадського все ще подається в дуалістичному ключі, тобто на засадах успадкованої історіографічної традиції, сповненої класового антагонізму і протистояння політичних платформ, або на шляхах еkleктики. Спроби національної ідентифікації також носять доволі розмитий образ «ні української, ні російської» чи «малоросійської» державності». Водночас досвідчений Я.

¹ Устименко В. М. Етнополітичні процеси в Українській Державі 1918 року // Гетьманат Павла Скоропадського... — С. 267.

² Турченко Ф. Г. Сутність гетьманського режиму в контексті взаємин П. Скоропадського і його політичних опонентів // Гетьманат Павла Скоропадського... — С. 157.

Калакура вважає, що головним надбанням сучасної «української історіографії Гетьманату можна зарахувати те, що його розгляд і аналіз більшість істориків вмонтовують у канву Української революції 1917 — 1920 рр. як цілісного державотворчого процесу»¹.

Представник однієї з перерахованих течій — авторитетний Р. Пиріг формулює таку дефініцію Української Держави: «...це була українсько-російська державність. Українська — за назвою і формою, окремими аспектами внутрішньої політики, насамперед у культурно-освітній сфері. І російська — за широкими проявами імперської спадщини, яка динамічно регенерувалася в правничій практиці, засобах масової інформації, релігійному житті, використанні кадрового потенціалу, толерантному ставленні до політично різнобарвної, але антиукраїнськи налаштованої російської еміграції». Критикуючи гетьманський режим за «очевидну недостатню “українськість”», науковець характеризує правління Скоропадського як «авторитарно-бюрократичний режим з близькими до диктаторських повноваженнями глави держави, відсутністю представницького органу, поєднанням в уряді виконавчих і законодавчих функцій, суттєвим обмеженням демократичних свобод, деформованою політичною системою, вузькою соціальною базою і тимчасовим характером правління», функціонування якого «суттєво обмежувалося фактором присутності мілітарної сили чужих країн», поразка яких у Першій світовій «згубно позначилася на долі останнього українського Гетьманату»².

Ю. Терещенко, один з найбільш авторитетних ветеранів-дослідників, у свою чергу, вважає: «Проголошення Гетьманату ... означало ліквідацію спроб ліберально-демократичної і соціалістичної течій українського руху усунути від процесу

¹ Калакура Я. С. Образ Гетьманату в новітній історіографії // Гетьманат Павла Скоропадського... — С. 70—71, 73, 76 та ін.

² Пиріг Р. Я. Гетьманат Павла Скоропадського: сутність і форма державності // Гетьманат Павла Скоропадського... — С. 8, 9, 10, 11 та ін.

державотворення українські консервативні верстви і монополюсно сформувавши владу в Україні. Воно було цілком закономірною реакцією українського суспільства на політику розпалювання міжкласової ворожнечі і протиборства, яку провадили соціалістичні лідери Центральної Ради. Намагання останніх будь-що втілити в життя свою класову доктрину, хоч би і всупереч загальнонаціональним інтересам, призвело до глибокої кризи усього державного організму України, і виходом з неї могло бути лише переведення українського суспільства на нові рейки — послідовного утвердження класового співробітництва і соціального партнерства, національної консолідації, закріплення самостійності Української Держави»¹.

Ці та інші надзвичайно цінні міркування, як-от: «...феномен Української Держави надав процесам національного державотворення початку ХХ ст. нового змісту, позбавивши їх революційної одномірності і збагативши досвідом державного будівництва, обпертого на традиційні цінності, культурно-історичну спадкоємність, примат еволюційності, поміркованості та правопорядку»², або про те, що «Центральна Рада — уособлення національно-демократичного фронту, оплоту соціалістично орієнтованих політичних сил»³, а опорою держави Скоропадського, яка будувалася на засадах українського історичного легітимізму, були монархісти⁴, справи остаточно не з'ясовують. Питання про сутність Української

---

¹ Ю. І. Терещенко. Гетьманат Павла Скоропадського як прояв консервативної революції. — Гетьманат Павла Скоропадського — С. 22.

² Гнатюк С. Л. Внутрішня політика Гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): українська історіографія проблеми: Дис. ... канд. іст. наук: Київський національний лінгвістичний ун-т. — К., 2002. — 20 с. — С. 1, 9—10, 10—11.

³ Солдатенко В. Ф. До питання про механізм державного перевороту 29 квітня 1918 р. // Гетьманат Павла Скоропадського... — С. 41.

⁴ Козак Н. А. Український консерватизм: історія і сучасність: Дис. ... канд. політ. наук: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Львів, 2001. — 18 с. — С. 11.

Держави залишається якщо не відкритим, то принаймні контраверсійним.

Зауваження автора

Отже, якщо Українська Держава була альтернативою Українській Центральній Раді та Українській Народній Республіці (а це ніяких сумнівів ніколи і ні у кого не викликало і не викликає), то звідси випливає: лідери УНР перелічені цінності ігнорували, на українські «традиційні» цінності не спиралися, культурно-історичну спадкоємність, примат еволюційності, поміркованості та правопорядку відкидали, тобто відкидали і поняття «право» як таке.

А оскільки УНР, згідно з поширеним поглядом, була *«логічним завершенням українського демократичного руху XIX — початку XX ст.»*, то, відповідно, цей рух був «одномірним», неправовим, а не демократичним, легітимним. Адже саме поняття «демократії» несе в собі поняття «право», «багатомірність», які вона, демократія, покликана плекати та захищати. Саме тому «демократія» і є альтернативою «недемократії», а право — беззаконню.

Звідси випливає: ті сучасні дослідники, що закривають очі на серйозну опозицію, яка існувала всередині україномовної спільноти Південно-Західного краю Російської держави, — внутрішній та зовнішній політиці УЦР/УНР та її націонал-соціалістичним вождям — є якщо не фальсифікаторами, то, як мінімум, вульгарними маніпуляторами. Попросту кажучи, спроби довести таку собі «одностайність» «українського руху» (принаймні в 1917 р.) в особі УЦР/УНР та витворених ними інституцій, які, мовляв, протистояли централістичним тенденціям загальноросійського демократичного руху, представлено-го Тимчасовим урядом та тими політичними силами, що висунули його на політичну авансцену, є примітивною брехнею.

Українська Держава/Гетьманат: стан розуміння проблеми — продовження

Такий висновок легко верифікується висновками інших дослідників, які були сформульовані незалежно від вищенаведених. Ось приклади:

«...існування Української Держави 1918 р. (29 квітня — 14 грудня 1918 р.) — це якісно новий етап пошуку й реалізації іншої моделі державного управління»,

«...поява Української Держави 1918 р. зумовлена тим, що Центральна Рада УНР лише розпочала побудову органів виконавчої влади, приділяючи значну увагу законотворчій діяльності»¹.

Якщо такі судження комусь не подобаються, можемо навести такі:

— *«Гетьманат мав характер експерименту. Українська Держава базувалася на переплетінні монархічних, республіканських і диктаторських засад, що, в свою чергу, було виправданим»,*

«до позитивного доробку ... варто віднести те, що з перших днів було розпочато створення правових основ її функціонування»,

Гетьманат — «період справжнього розвитку української державності»².

Або такі:

Гетьманат, на противагу режиму УНР, «з позицій розвитку української державності можна характеризувати як період справжнього розвитку»,

¹ Коник С. М. Становлення вищих та центральних органів виконавчої влади Української Держави 1918 року: Дис... канд. наук з держ. управління: Українська Академія держ. управління при Президентові України. — К., 2002. — 20 с. — С. 1.

² Подковенко Т. О. Становлення системи законодавства України в 1917—1920 роках (Українська Центральна Рада, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія УНР): Дис. ... канд. юрид. наук: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2004. — 21 с. — С. 12, 17.

«режим диктатури був лише початком нової політики, спрямованої на стабілізацію життя в державі»¹.

Або такі: особливостями Української Держави були революційний шлях приходу до влади її керівництва, опора на військові сили, особистий авторитет гетьмана, ієрархічний суспільний устрій із сильними традиціями, захист національної культури, соціально орієнтована економічна політика, захист прав і свобод громадян, рівність усіх перед законом².

Або такі:

«Українська гетьманська держава 1918 р. — альтернатива «революційно-демократичному» шляху державотворення — не стала запереченням ідеї народного представництва»³,

Гетьманат був державним утворенням, яке тільки склалося, і «об'єктивно не репрезентувало якоїсь конкретної форми правління»⁴.

Проміжні підсумки сформульовані в останньому за часом ґрунтовному докторському дослідженні В. Лозового. Це дослідження, попри його назву, власне, не про селянство неіснуючої до серпня 1917 р. «України», а про селян 9 російських південно-західних губерній. Та й то не всіх, а лише 8-ми з них — процеси у Волинській губернії, як це впливає з іншого дослідження⁵, мали дещо відмінний характер (але про це

¹ *Єфремова Н. В.* Розвиток конституційного законодавства в Україні (1917 — 1920): Дис. ... канд. юрид. наук: Одеська національна юридична академія. — Одеса, 2002. — 20 с.—С. 13, 14.

² *Козак Н. А.* Український консерватизм: історія і сучасність: Дис. ... канд. політ. наук: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Львів, 2001. — 18 с. — С. 11—12.

³ *Єрмолаєв В. М.* Вищі представницькі органи влади в Україні (історико-правове дослідження): Дис. ... д-ра юрид. наук: Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2006. — 40 с. — С. 31.

⁴ *Гнатюк С. Л.* Внутрішня політика Гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): українська історіографія проблеми: Дис. ... канд. іст. наук: Київський національний лінгвістичний ун-т. — К., 2002. — 20 с. — С. 12.

⁵ *Шмид О. П.* Зміни в етнічній структурі населення та розвиток поземельних відносин у Волинській губернії другої половини ХІХ — початку

нижче). Згадувану розвідку з повним правом можна назвати «ревізійною» щодо існуючих сьогодні в науці та на рівні масової свідомості міфів, у ній сформульовані висновки, які від тих абсурдних тверджень та уявлень каменя на камені не залишають.

Висновок перший. Ні про яке національне відродження, або, тим більше, про створення «національної» держави, «українське» селянство ніколи не мріяло. *«Володіти шматком землі, достатнім для забезпечення своїй родині економічної стабільності та добробуту, що було ознакою певного соціального статусу, — ось заповітне бажання кожного хлібороба... Селяни довго зберігали патерналістські ілюзії і прагнули своєї мужицької (підкреслено нами. — Д. Я.) держави із справедливим “батьком-царем”»*. Селянству «України» взагалі були притаманні *«антиетатистські настанови політичної ментальності... , що виникли на підставі природної негачії колоніальної (тобто російської імперської. — Д. Я.) влади, ... коли свідомий протест проти поневолювачів трансформується у перманентне відчуження ... від політичної влади загалом»*.... *«Ідеалом селянської адміністративної системи» був міфічний порядок, «у центрі якого перебував сільський схід, без наказів та опіки вищих інституцій»*. Ще одне селянське марення — це марення про можливість реалізації так званого *«трудового принципу»*, за яким *«кожен заслуговує на свою частку майна відповідно до внесеної праці»*. Саме це марення *«визначило ідеологію будівництва національної державності у формі Української народної, тобто трудової, республіки та засади класової політики, що надалі остаточно розкололо суспільство на так звані трудові і нетрудові верстви»*. Саме спроби імплементації цього марення у поточну реальність призвели націонал-соціалістичну УНР до ганебного краху, наслідком якого стало встановлення людожерної комуністичної диктатури.

ХХ ст. Дис. ... канд. іст. наук. Інститут історії України НАН України. — К., 2010. — 16 с.

ЗМІСТ

Частина I

Вступна заувага	3
Українська Держава/Гетьманат: сучасний стан розуміння проблеми	6
Зауваження автора	14
Українська Держава/Гетьманат: стан розуміння проблеми — продовження	15
Висновок автора	21
Ігрова площа Павла Скоропадського	22
Хто такий Павло Скоропадський?	32
Перспективи Почвірного союзу після Бреста	36
Підготовка перевороту	38
Хто такий Вільгельм Гренер?	40
Німецько-австрійська окупація: pro et contra	41
Німецько-австрійська окупація: погляд з Берліна	43
Німецько-австрійська окупація: погляд з Відня	46
Підготовка перевороту — продовження	48
29 квітня	50
Хто такий Дашкевич-Горбацький?	51
29 квітня — продовження	52
29 квітня. Оцінки сучасників	55
2 травня	59
Хто такі міністри Української Держави?	61

Частина II

Установчі документи Української Держави	79
«Грамота до всього українського народу»	81
Конституція нового режиму	84

Конституція нового режиму — оцінки	85
Конституція нового режиму — продовження	87
Установчі документи Української Держави: оцінки сучасників	89
«Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок смерти, тяжкої хвороби і перебування поза межами держави Ясновельможного пана Гетьмана всієї України»	90
«Тимчасовий закон про верховне управління державою»	92
«Закон про громадянство Української Держави»	93
Виборчий закон	96
Висновок автора	97

Частина III

Законотворчість Української Держави	98
Рада Міністрів Української Держави. Загальний огляд діяльності	100
Які проблеми вирішували міністри Скоропадського?	103
Висновок автора	105
Які проблеми вирішували міністри Скоропадського? — продовження .	107
Хто такий Конрад Диновський?	107
Уряд vs окупаційна військова адміністрація	108
Розмежування сфер компетенції	110
Виконання умов Берестейської мирної угоди	111
Міркування автора	112
Спільні проекти	113
Формування владних інститутів	115
Формування держустанов та формалізація управління державою	115
Мала Рада Міністрів	117
Створення судової влади	121
Місцеве самоврядування	122

Частина IV

Запровадження протекціоністських та адміністративних заходів регулювання економіки	125
Розбудова фінансових інститутів	129
Джерела фінансування урядових програм	131
На що асигнувала гроші Українська Держава?	132
Відновлення залізниць	135
Соціальні питання в діяльності Ради Міністрів	136
<i>Військовополонені та інваліди війни</i>	136
<i>Робітниче питання</i>	137
<i>Допомога жертвам вибуху на Печерську.</i>	139

Частина V

Зовнішньополітична діяльність. Перші кроки	140
Зовнішньополітична діяльність: кадри	142
Хто такий Дмитро Дорошенко?	143
Зовнішньополітична діяльність: кадри — продовження	145
Розбудова диппредставництв	145
Хто такий Федір Штейнгель?	146
Хто такий В'ячеслав Липинський?	147
Розбудова диппредставництв — продовження	149
Паризька мирна конференція	150
Гіпотеза автора	151
Паризька мирна конференція — продовження	152
Хто такі Енно, Коростовець, Могилянський та Раух?	152
Небільшовицькі російські державні та військові формації	154
Румунія	158
Хто такий Борис Баженов?	158
Холмщина	159
Радянська Росія	160
Хто такий Сергій Шелухін?	160
Радянська Росія — продовження	161
Антанта	164
«Етнографічні» «українські» землі	164

Частина VI

Збройні сили	170
Мобілізаційний ресурс Української Держави. УГА	171
Мобілізаційний ресурс Української Держави. Січові стрільці	175
Створення національних Збройних сил	177
Перший крок	178
Хто такий Олександр Лігнау?	178
Перший крок — продовження	180
Військові інституції	181
Присяга	182
Деполітизація Збройних сил	183
Чорноморський флот	184
Хто такий адмірал Немітц?	184
Хто такий капітан Максимов?	185
Мобілізаційний ресурс Української Держави. Козацтво	186
Мобілізаційний ресурс Української Держави.	
Колишня російська армія	188

Хто такий Ніколай Головін?	190
Що з'ясував генерал Головін?	192
Висновок автора	194
Мобілізаційний ресурс Збройних сил УД — продовження	195

Частина VII

Аграрна реформа	198
«Боротьба» з погромницьким рухом	205

Частина VIII

Наука, культура та освіта. Ідеологія процесу	210
Практика процесу	212
Вища школа	215
Середня, нижча школи та вчительські курси	218
Національна бібліотека	220
Академія наук	221
Заклади культури	222
Інше	223
Українізація установ	224

Частина IX

Український Національний союз —	
Український Національно-Державний союз	226
Висновок автора	228
Український Національний союз —	
Український Національно-Державний союз — продовження	229
Констатація автора	230
Український Національний союз —	
Український Національно-Державний союз — продовження	230

Частина X

Кінець Першої світової і нові виклики режиму Скоропадського	232
Рада Міністрів: 24 жовтня	238
Висновок автора	243
Угода Скоропадський—Краснов	243
Висновок автора	246
Угода Краснов—Скоропадський: оцінки contra	246
Угода Краснов—Скоропадський: оцінки pro	247
Висновок автора	250

УД: ендшпіль	251
Рада Міністрів. 14 листопада	252
Хто ці люди?	253
Створення масової армії	258
Хто такий генерал Келлер?	258
Хто такий генерал Долгоруков?	259
Створення масової армії — продовження	260
Останні дні старої Європи	263
Останні дні Української Держави	264
15 листопада	264
16 листопада	267
18 листопада	267
25 листопада	268
29 листопада	268
30 листопада	269
2 грудня	270
Констатація автора	272
Останні дні Української Держави — продовження	272
3 грудня	272
5—10 грудня	273
11 грудня	273
Хто такий Борис Гернгросс?	274
11 грудня — продовження	274
12 грудня	275
14 грудня	275
Петлюра	276
Замість епітафії	278